

พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
ของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ
Pesticide use behavior and self-protection from pesticide use of Ban Phon Yang
vegetable farmers, Phon Yang Sub-district, Wang Hin District, Sisaket Province

สุวิมล ดอบุตร¹, กวิษฐารินทร์ คณะพันธ์², มุกดาวรรณ ชนะวงศ์³, โสภณ เบื้องบน⁴, ณัทปภา จันทร์โสม⁵
Suwimon Dobut¹, Kawitthrarin Khanaphan², Mukdawan Chanawong³, Sophon Buengbon⁴, Natpapha Chansom⁵

^{1,3} อาจารย์ประจำสาขาวิทยาการจัดการสุขภาพ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย

² อาจารย์ประจำหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

⁴ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยพิชญบัณฑิต

⁵ อาจารย์ประจำสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย

^{1,3}Lecturer of Bachelor of Science Program in Health Science Management, College of Asian Scholars

²Lecturer of Bachelor of Public Health Program in Community Public Health, Western University

⁴Lecturer of Bachelor of Public Health Program in Community Public Health Pitchayabundit College

⁵Lecturer of Bachelor of Information Technology, College of Asian Scholars

Corresponding author. Email: Suwimol@cas.ac.th

(Received: December 6, 2023; Revised: January 10, 2024; Accepted: January 16, 2024)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Study) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ 2) ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 74 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามด้านพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและแบบสอบถามด้านพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และสถิติโคสแคว์

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรปลูกผักส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 59.50 สถานภาพสมรส ร้อยละ 91.89 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. ร้อยละ 36.49 รายได้ของครอบครัวอยู่ระหว่าง 15,000 - 20,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 50.00 ระยะเวลาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในช่วง 2 - 3 ชั่วโมงต่อวัน ร้อยละ 55.41 ความถี่การสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชน้อยกว่า 3 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 47.30 พฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 50.00 รองลงมา ระดับปานกลาง ร้อยละ 40.54 และ ระดับดี ร้อยละ 9.46 ตามลำดับ พฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 48.64 รองลงมา ระดับดี ร้อยละ 31.08 และ ระดับต่ำ ร้อยละ 20.27 ตามลำดับ และพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 72.97 รองลงมา ระดับดี ร้อยละ 27.02 ตามลำดับ

เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการหาแนวทางการป้องกันให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผัก นักวิชาการเกษตร รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องวิธี เพื่อป้องกันอันตรายจากการได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกาย

คำสำคัญ : สารเคมีกำจัดศัตรูพืช; พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช; การป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช; เกษตรกรผู้ปลูกผัก

Abstract

This Descriptive study is to pesticides use and personal protective behavior for agriculturists to vegetables farmers. The samples were 74 persons. Tools used to collect data was questionnaires for pesticides use and personal protective behavior. Descriptive statistics and chi square statistics were used for data analysis.

The results, showed that mostly are male of 59.50%. 91.89% are marital status. Graduated from high school of 36.49%. Income is between 15,000 - 20,000 baht per month of 50.00%. The duration of pesticide use is between 2-3 hours per day of 55.41%. 47.30% are frequency of exposure to pesticides is less than 3 days per week. Before using pesticides, the practice in low level 50.00%, moderate level 40.54% and good level 9.46%. After exposed with pesticide, the farmers were practice in moderate level of 48.64%, good level 31.08%, low level 20.27%, respectively. And overall of self-prevention behaviors on pesticide usage was at moderate level 72.97%, good level 27.02%.

To provide basic information to find a preventive approach to change the behavior of pesticide use of vegetable farmers. agricultural scholar including other agencies Related There should be training to educate about the correct use of pesticides. To prevent the danger of getting chemicals into the body.

Keywords: Pesticide; Behavior Using Pesticides; Self-protection from the use of pesticides; Vegetable farmers

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การปลูกพืชของเกษตรกรไทยในขณะนี้ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการทำลายของศัตรูพืชอยู่เสมอ การผลิตผักเพื่อจำหน่ายจึงมักจะประสบกับอุปสรรคและปัญหาเกี่ยวกับโรคและแมลงศัตรูพืช เป็นต้น ทำให้เกษตรกรต้องมีการนำสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชมาใช้เพื่อเป็นการป้องกันการเข้าทำลายของศัตรูพืชและเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นด้วย (ไทยเกษตรศาสตร์, 2565) ส่งผลให้มีการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมาใช้ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร จากข้อมูลปี 2564 พบว่า ประเทศไทยมีการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งหมด 136 ล้านกิโลกรัม ซึ่งเป็นสารที่เข้าข่ายมีอันตรายร้ายแรงสูง 95 ชนิด ปริมาณ 69 ล้านกิโลกรัม ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ ไกลโฟเซต มีการนำเข้าสูงสุด 13 ล้านกิโลกรัม รองลงมาคือ คาร์เบนดาซิม 3 ล้านกิโลกรัม ซึ่งเป็นสารกำจัดโรคพืชหรือสารกำจัดเชื้อราประเภทดูดซึม ซึ่งดูดซึมหมายความว่า ลักษณะการตกค้างไม่ได้ตกค้างอยู่ที่ผิวแต่เป็นการตกค้างเข้าไปข้างในเนื้อเยื่อ เมื่อตกค้างเข้ามาสู่ผู้บริโภคเนี่ยการล้างไม่สามารถขจัดออกได้ สารตัวนี้เป็นสารที่ก่อให้เกิดการกลายพันธุ์ เป็นพิษกับระบบสืบพันธุ์ด้วย (กรมวิชาการเกษตร, 2564)

จากข้อมูลรายงานสถานการณ์โรคและภัยสุขภาพจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 พบผู้ป่วยโรคจากพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 10,312 ราย คิดเป็นอัตราป่วยเท่ากับ 17.12 ต่อประชากรแสนราย ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 ที่พบผู้ป่วยโรคพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 8,689 ราย (อัตราป่วย 14.47 ต่อประชากรแสนราย) โดยจังหวัดสตูลพบอัตราป่วยสูงสุด (144.06 ต่อประชากรแสนราย) รองลงมา ได้แก่ จังหวัดแพร่ (127.26 ต่อประชากรแสนราย) และอุดรธานี (116.98 ต่อประชากรแสนราย) ตามลำดับ กลุ่มอายุที่พบผู้ป่วยมากที่สุด คือ กลุ่มอายุ 15-59 ปี จำนวน 7,079 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.65 รองลงมา ได้แก่ กลุ่มอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 2,670 ราย และกลุ่มอายุต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 346 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.89 และ 3.36 ตามลำดับ กลุ่มอาชีพที่พบผู้ป่วยมากที่สุด คือ กลุ่มอาชีพผู้ปลูกพืชไร่และพืชผัก จำนวน 5,344 ราย

คิดเป็นร้อยละ 51.82 รองลงมา ได้แก่ กลุ่มอาชีพคนงานรับจ้างทั่วไป จำนวน 2,057 ราย และกลุ่มผู้ไม่มีงานทำ จำนวน 699 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.95 และ 6.88 ตามลำดับ (สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม, 2560)

จังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดอันดับต้น ๆ ที่มีการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชและแมลง เนื่องจากเป็นแหล่งเพาะปลูกหอมแดงอันดับ 1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื้อที่เพาะปลูกทั้งจังหวัด 22,201 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) โดยเฉพาะพื้นที่บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพปลูกผัก ร้อยละ 80.00 มีพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมประมาณ 1,650 ไร่ ไม่ว่าจะเป็นปลูกข้าว ทำสวน ปลูกพริก หอม กระเทียม และผักต่าง ๆ ที่เหลือประกอบอาชีพส่วนตัวและรับจ้าง ซึ่งในการทำเกษตรได้มีแมลงศัตรูพืชมากัดกินพืชผักที่ปลูกทำให้เกิดความเสียหาย เกษตรกรต้องเลือกใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมาใช้ในการกำจัดศัตรูพืชที่รบกวนการเจริญเติบโต อีกทั้งสารกำจัดศัตรูพืชชั้นหาซื้อได้ง่ายและได้ผลเร็ว ในการกำจัดศัตรูพืชทำให้มีการใช้สารเคมีที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น (ข้อมูลจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านโนนยาง, 2565)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรปลูกผักบ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการเสริมสร้างความรู้ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ หน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะมีการจัดอบรมความรู้ให้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตั้งแต่การเลือกซื้อ การผสม การฉีดพ่น และการกำจัดหรือทำลายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกวิธี

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรปลูกผักบ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ

2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรปลูกผักบ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ

3. วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Study) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้และพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรปลูกผักบ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ โดยศึกษาในช่วง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 – มีนาคม พ.ศ. 2566

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพปลูกผักในพื้นที่บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 560 คน (จากทั้งหมด 95 ครัวเรือน)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพปลูกผักในพื้นที่บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 74 คน (จากทั้งหมด 74 ครัวเรือน) ซึ่งผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ทำการคัดเลือกมา 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ (เนื่องจากหมู่ที่ 1 บ้านโนนยาง ประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพปลูกผักและมีการใช้สารกำจัดศัตรูพืชจำนวนมากที่สุด จากทั้งหมด 12 หมู่บ้าน) โดยสอบถามครัวเรือนละ 1 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกคือ มีประสบการณ์การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และทำหน้าที่ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช 1 ปีขึ้นไป อายุ 18 ปีขึ้นไป มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ สื่อสารเข้าใจ และยินยอมเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ

ผู้วิจัยทำการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างเพื่อประมาณค่าสัดส่วนของประชากรที่มีขนาดเล็ก (ทราบจำนวนประชากร) (Daniel, 1995) ดังนี้

สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{NZ_{\alpha/2}^2 P(1-P)}{e^2(N-1) + Z_{\alpha/2}^2 P(1-P)}$$

เมื่อ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N = กลุ่มเกษตรกร 560 คน

$Z_{\alpha/2}$ = ค่าความเชื่อมั่น 95% คือ 1.96

P = สัดส่วนของพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เท่ากับ 0.68 (สุเพ็ญศรี เบ้าทอง และอุไรวรรณ อินทร์ม่วง, 2562)

e = ค่าความคลาดเคลื่อน 5% หรือ 0.05

แทนค่าในสูตร

$$\begin{aligned} n &= \frac{560 \times 1.96^2 \times 0.68(1-0.68)}{0.05^2(560-1) + 1.96^2 \times 0.68(1-0.68)} \\ &= \frac{79.4135552}{1.07093216} \\ &= 74.15 \approx 74 \text{ คน} \end{aligned}$$

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุม และความเหมาะสมของเนื้อหาเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งได้ค่า IOC เท่ากับ 0.97 แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นด้านพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืช เท่ากับ 0.73 และพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารกำจัดศัตรูพืช เท่ากับ 0.71

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการใช้และการป้องกันตนเองจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอลำลูกเกดจังหวัดศรีสะเกษ คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ประกอบด้วยพฤติกรรมก่อนใช้ และหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 20 ข้อ (ศิริวรรณ ศรีน้อยขาว, 2566)

3.68 - 5.00 หมายถึง พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานระดับดี

2.34 - 3.67 หมายถึง พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานระดับปานกลาง

1.00 - 2.33 หมายถึง พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานระดับต่ำ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 15 ข้อ (ศิริวรรณ ศรีน้อยขาว, 2566)

3.68 - 5.00 หมายถึง พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานระดับดี

2.34 - 3.67 หมายถึง พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานระดับปานกลาง

1.00 - 2.33 หมายถึง พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานระดับต่ำ

4. ผลการวิจัย

4.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

เกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 59.50 มีอายุอยู่ระหว่าง 40-50 ปี ร้อยละ 57.75 (อายุเฉลี่ย 48.22 ± 8.54 ปี น้อยสุด 34 ปี และมากที่สุด 58 ปี) สถานภาพสมรส ร้อยละ 91.89 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. ร้อยละ 36.49 รายได้ของครอบครัวอยู่ที่ 15,000 - 20,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 50.00 (รายได้เฉลี่ย $18,865.21 \pm 994$ บาท น้อยสุด 13,500 บาท และมากที่สุด 25,000 บาท) ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ≤ 3 ปี ร้อยละ 89.18 (ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเฉลี่ย 3.55 ± 1.98 ชั่วโมง น้อยสุด 1 ชั่วโมง และมากที่สุด 6 ชั่วโมง) และความถี่การสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ≤ 4 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 87.83 (ความถี่การสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเฉลี่ย 3.78 ± 1.20 วัน น้อยสุด 1 วัน และมากที่สุด 6 วัน) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกรปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ (n = 74)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1) เพศ		
ชาย	44	59.50
หญิง	30	40.50
2) อายุ (ปี)		
≤ 40	23	31.08
41-50	41	57.75
> 50	10	11.17
ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	48.22 ± 8.54	
ค่าพิสัย (ค่าต่ำสุด : ค่าสูงสุด)	34 : 58	
3) สถานภาพ		
โสด	3	4.06
สมรส	68	91.89
หม้าย	1	1.35
หย่าร้าง	2	2.70
4) ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	8	10.82
ประถมศึกษา	15	20.27
มัธยมศึกษาตอนต้น	21	28.38
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.	27	36.49
อนุปริญญา/ ปวส.	2	2.79

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกรปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ (n = 74) (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
ปริญญาตรี/ หรือสูงกว่า		1	1.35
5) รายได้ของครอบครัว (บาทต่อเดือน)			
	< 15,000	29	39.19
	15,000 – 20,000	37	50.00
	> 20,000	8	10.81
ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)		18,865.21±994	
ค่าพิสัย (ค่าต่ำสุด : ค่าสูงสุด)		13,500 : 25,000	
6) ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ปี)			
	≤ 3	66	89.18
	> 3	8	10.81
ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)		3.55±1.98	
ค่าพิสัย (ค่าต่ำสุด : ค่าสูงสุด)		1 : 6	
7) ความถี่การสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (วันต่อสัปดาห์)			
	≤ 4	65	87.83
	> 4	9	12.16
ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)		3.78±1.20	
ค่าพิสัย (ค่าต่ำสุด : ค่าสูงสุด)		1 : 6	

4.2 พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

4.2.1 พฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผัก บ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ

จากการศึกษาพฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอ วังหิน จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 74 คน พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกผักส่วนใหญ่มีพฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 50.00 รองลงมา ระดับปานกลาง ร้อยละ 40.54 และ ระดับดี ร้อยละ 9.46 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ใส่ถุงมืออย่างก่อนผสมสารเคมี ปฏิบัติทุกครั้ง ร้อยละ 81.08 สวมใส่หน้ากากป้องกันสารเคมี หรือหน้ากากปิดจมูก ขณะเตรียมสารเคมี ปฏิบัติเกือบทุกครั้ง ร้อยละ 22.97 ผสมสารเคมีฯ หลายชนิดในถังเดียวกัน โดยไม่ล้างสารเคมีที่ตกค้างอยู่ในถังออกก่อน ปฏิบัติบางครั้ง ร้อยละ 41.89 การสวมใส่เสื้อแขนยาวและกางเกงขายาวขณะฉีดพ่นสารเคมี ไม่ค่อยได้ปฏิบัติ ร้อยละ 68.92 และอ่านฉลากคำเตือน วิธีการใช้ และปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในทุกขั้นตอน ไม่ได้ปฏิบัติเลย ร้อยละ 16.21 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผัก บ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ (n=74)

พฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1) ตรวจสอบอุปกรณ์เครื่องมือก่อนฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.09	0.94	ปานกลาง
2) ตรวจสอบรูรั่วของถุงมือ ก่อนนำไปใช้	2.43	1.02	ปานกลาง
3) การสวมใส่เสื้อแขนยาวและกางเกงขายาวขณะฉีดพ่นสารเคมี	1.45	0.74	ต่ำ
4) สวมใส่หน้ากากป้องกันสารเคมี หรือหน้ากากปิดจมูก ขณะเตรียมสารเคมี	2.09	0.92	ต่ำ
5) สวมหมวกหรือผ้าคลุมศีรษะ รองเท้าบูตยาง	3.20	1.01	ปานกลาง
6) ดูปทิศทางลม ก่อนฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.05	1.06	ปานกลาง
7) อ่านฉลากคำเตือน วิธีการใช้ และปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในทุกขั้นตอน	1.57	1.10	ต่ำ
8) ใส่ถุงมืออย่างก่อนผสมสารเคมี	3.78	0.48	ดี
9) ผสมสารเคมีฯ หลายชนิดในถังเดียวกัน โดยไม่ล้างสารเคมีที่ตกค้างอยู่ในถังออกก่อน	2.23	1.01	ต่ำ
10) เมื่อสารเคมีกระเด็นถูกร่างกายจะทำความสะอาดทันที	2.28	0.99	ต่ำ

4.2.2 พฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผัก บ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษาพฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 74 คน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 48.64 รองลงมา ระดับดี ร้อยละ 31.08 และ ระดับต่ำ ร้อยละ 20.27 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เมื่อฉีดพ่นสารเคมีเสร็จแล้วถอดเสื้อผ้าที่ใช้สวมใส่ทันที/เมื่อกลับถึงบ้านอาบน้ำ สระผม ทำความสะอาดร่างกายทันที ปฏิบัติทุกครั้ง ร้อยละ 75.67 หลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ล้างมือทันทีก่อนดื่มน้ำและรับประทานอาหาร/มีการล้างผักก่อนเก็บผักไปขายทุกครั้ง หลังการฉีดพ่นสารเคมีไปแล้วอย่างน้อย 7 วัน ปฏิบัติเกือบทุกครั้ง ร้อยละ 31.08 หลังฉีดพ่นสารเคมี ถ้ามีอาการแพ้สารเคมีหรือไม่สบาย จะไปพบแพทย์ทันที ปฏิบัติบางครั้ง ร้อยละ 58.10 ตรวจสอบอุปกรณ์เครื่องพ่นสารเคมีฯ หลังการใช้งาน ไม่ค่อยได้ปฏิบัติ ร้อยละ 37.83 และทำการฝังกลบภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้หมดแล้ว ไม่ได้ปฏิบัติเลย ร้อยละ 6.75 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ (n=74)

พฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1) หลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ล้างมือทันทีก่อนดื่มน้ำและรับประทานอาหาร	3.64	0.54	ปานกลาง
2) เมื่อฉีดพ่นสารเคมีเสร็จแล้วถอดเสื้อผ้าที่ใช้สวมใส่ทันที	3.74	0.47	ดี
3) เมื่อกลับถึงบ้านอาบน้ำ สระผม ทำความสะอาดร่างกายทันที	3.78	0.77	ดี
4) เสื้อผ้าที่สวมใส่ขณะฉีดพ่นสารเคมี จะแยกซักกับเสื้อผ้าทั่วไปทุกครั้ง	3.72	0.51	ดี
5) แยกเก็บภาชนะและอุปกรณ์ในการฉีดพ่นสารเคมี ให้แยกเก็บเฉพาะและหำมนำไปใช้ในที่อื่นโดยเด็ดขาด	2.69	1.19	ปานกลาง

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ (n=74) (ต่อ)

พฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	\bar{X}	S.D.	ระดับ
6) ทำการฝังกลบภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้หมดแล้ว	2.04	1.28	ต่ำ
7) หลังฉีดพ่นสารเคมี ถ้ามีอาการแพ้สารเคมีหรือไม่สบาย จะไปพบแพทย์ทันที	2.61	0.89	ปานกลาง
8) เก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิด	2.57	1.09	ปานกลาง
9) ตรวจสอบอุปกรณ์เครื่องพ่นสารเคมีฯ หลังการใช้งาน	2.01	1.27	ต่ำ
10) มีการล้างผักก่อนเก็บผักไปขายทุกครั้ง หลังการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไปแล้วอย่างน้อย 7 วัน	3.51	0.69	ปานกลาง

4.2.3 พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ

พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 72.97 รองลงมา ระดับดี ร้อยละ 27.02 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ขณะที่ทำการฉีดพ่นระวังไม่ให้ละอองสารเคมีปลิวเข้าหาตัว อาหาร น้ำดื่ม หรือสิ่งของที่อยู่ข้างเคียง ปฏิบัติทุกครั้ง ร้อยละ 79.72 การพ่นสารเคมีให้ทั่วทั้งต้น แต่ไม่ควรให้เปียกใบ จนโชกเกินไป ปฏิบัติเกือบทุกครั้ง ร้อยละ 37.83 การใช้สารเคมี หรือผสมสารเคมีไม่ควรทำคนเดียว และต้องเตรียมน้ำสะอาดไว้ใกล้ ๆ ตัว เพื่อล้างชำระร่างกายเมื่อสัมผัสถูกสารเคมี ปฏิบัติบางครั้ง ร้อยละ 25.67 ควรมีน้ำสะอาด สบหรือล้างผักเตรียมไว้ ให้เพียงพอใกล้ ๆ กับที่พ่นสารเคมี เพื่อจะได้ชำระล้างได้ทันที ไม่ค่อยได้ปฏิบัติ ร้อยละ 2.70 และอุปกรณ์การพ่นสารเคมีฆ่าแมลงเมื่อใช้แล้ว ไม่ควรนำไปล้างในบ่อน้ำหรือแหล่งเก็บน้ำต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ และผู้ใช้น้ำ ไม่ได้ปฏิบัติเลย ร้อยละ 1.35 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ (n=74)

พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1) ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปริมาณที่ระบุไว้ตามวิธีการใช้ที่ฉลาก	3.23	0.80	ปานกลาง
2) เมื่อหัวฉีดอุดตัน ห้ามใช้ปากเป่า ให้ใส่ถุงมือ ถอดหัวฉีดออก และล้างน้ำให้สะอาด	3.41	0.64	ปานกลาง
3) ควรมีน้ำสะอาด สบหรือล้างผักเตรียมไว้ ให้เพียงพอใกล้ ๆ กับที่พ่นสารเคมี เพื่อจะได้ชำระล้างได้ทันที	3.36	0.79	ปานกลาง
4) ในขณะที่ฉีดพ่นสารเคมีให้เดินถอยหลัง	3.53	0.62	ปานกลาง
5) อุปกรณ์การพ่นสารเคมีฆ่าแมลงเมื่อใช้แล้ว ไม่ควรนำไปล้างในบ่อน้ำหรือแหล่งเก็บน้ำต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ และผู้ใช้น้ำ	3.45	0.79	ปานกลาง
6) การพ่นสารเคมีให้ทั่วทั้งต้น แต่ไม่ควรให้เปียกใบ จนโชกเกินไป	3.57	0.55	ปานกลาง
7) หากมีอาการแพ้สารเคมี เช่น ปวดแสบปวดร้อน ระคายเคืองผิวหนัง คลื่นไส้ อาเจียน ปวดศีรษะ จะหยุดฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทันที	3.60	0.62	ปานกลาง
8) ไม่ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในขณะที่มีลมแรง	3.82	0.38	ดี

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมกำกวมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา (n=74) (ต่อ)

พฤติกรรมกำกวมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	\bar{X}	S.D.	ระดับ
9) ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเวลากลางวัน	3.69	0.52	ดี
10) เก็บสารเคมีฆ่าแมลงในที่มิดชิด พันมือ เด็ก และห่างจากสัตว์เลี้ยง มีห้องเก็บต่างหาก	3.68	0.64	ดี
11) ขณะทำการฉีดพ่น ระวังไม่ให้ละอองสารเคมีปลิวเข้าหาตัว อาหาร น้ำดื่ม หรือสิ่งของที่อยู่ข้างเคียง	3.80	0.40	ดี
12) การใช้สารเคมี หรือผสมสารเคมีไม่ควรทำคนเดียว และต้องเตรียมน้ำสะอาดไว้ใกล้ ๆ ตัว เพื่อล้างชำระร่างกายเมื่อสัมผัสสารเคมี	3.14	0.85	ปานกลาง
13) ไม่ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชติดต่อกันเป็นระยะเวลาติดต่อกันนานเกิน 7 วัน	3.61	0.59	ปานกลาง
14) สวมเสื้อคลุมยาวถึงข้อมือและข้อเท้าและสวมเสื้อมีหมวกกันน้ำทับอีกชั้น ในขณะที่ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.45	0.67	ปานกลาง
15) หลังฉีดพ่นเสร็จแล้ว ท่านไม่เข้าไปในบริเวณที่ฉีดพ่นสารเคมีในระยะเวลา 7 วัน	3.54	0.65	ปานกลาง

5. อภิปรายผล

5.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

เกษตรกรผู้ปลูกผัก ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 59.50 มีอายุอยู่ระหว่าง 40-50 ปี ร้อยละ 57.75 สถานภาพสมรส ร้อยละ 91.89 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. ร้อยละ 36.49 รายได้ของครอบครัวอยู่ที่ 15,000 - 20,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 50.00 ระยะเวลาที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ≤ 3 ปี ร้อยละ 89.18 และความถี่การสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ≤ 4 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 87.83 สอดคล้องกับการศึกษาของนัสพงษ์ กลิ่นจำปา และดาวิวรรธน์ เศรษฐีธรรม (2562) พบว่า เป็นเพศชายร้อยละ 70.43 มีอายุเฉลี่ย 39.71 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 51.0 สถานภาพการสมรสแต่งงานร้อยละ 67.8 และรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน 25353.67 บาท เนื่องจากงานฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นงานที่เหมาะสมสำหรับเพศชายมากกว่าเพศหญิง ด้วยสรีระวิทยาของเพศชายที่มีความแข็งแรงกว่าเพศหญิง อีกทั้งงานฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชนี้จะต้องมีการแบกอุปกรณ์ในการฉีดพ่นที่มีน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 20 กิโลกรัม เพศชายจึงมีความสามารถในการทนต่อการทำงานที่ทำได้มากกว่าเพศหญิง และยังสอดคล้องผลการการศึกษาของทัศนกร อินทจักร และคณะ (2563) ที่พบว่าความถี่ในการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช 1-2 วัน/สัปดาห์ ร้อยละ 78.0 อาจเนื่องจาก ขาดความรู้ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ทำให้มีความเคยชินในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยไม่สนใจผลกระทบที่จะตามมาต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

5.2 พฤติกรรมกำกวมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

5.2.1 พฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผัก บ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

จากการศึกษาพฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกผักส่วนใหญ่มีพฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 50.00 รองลงมา ระดับปานกลาง ร้อยละ 40.54 และ ระดับดี ร้อยละ 9.46 ตามลำดับ ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของนัสพงษ์ กลิ่นจำปา และดาวิวรรธน์ เศรษฐีธรรม (2562) พบว่า พฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับดี ร้อยละ 64.35 ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. อาจส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูล

ข่าวสารเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ผิดๆ รวมถึงไม่ค่อยได้รับข้อมูลข่าวสาร และการอบรมเกี่ยวกับการใช้สารกำจัดศัตรูพืชที่ถูกวิธีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ผิดๆ ตามมา และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ใส่ถุงมืออย่างก่อนผสมสารเคมีทุกครั้ง ร้อยละ 81.08 รองลงมาสวมหมวกหรือผ้าคลุมศีรษะ รองเท้าบูตยางทุกครั้ง ร้อยละ 54.05 และคู่มือทางลม ก่อนฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกครั้ง ร้อยละ 54.05 ตามลำดับ สอดคล้องกับผลการศึกษาของศิริกานต์ นาคระโทก (2561) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากสวมถุงมืออย่างป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชขณะทำงานทุกครั้ง คิดเป็นร้อยละ 84.6 และสวมใส่รองเท้าบูตหรือรองเท้าที่ปิดมิดชิดป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกครั้ง คิดเป็นร้อยละ 85.2

5.2.2 พฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผัก บ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษาพฤติกรรมก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 48.64 รองลงมา ระดับดี ร้อยละ 31.08 และ ระดับต่ำ ร้อยละ 20.27 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เมื่อฉีดพ่นสารเคมีเสร็จแล้วถอดเสื้อผ้าที่ใช้สวมใส่ทันที/เมื่อกลับถึงบ้านอาบน้ำ สระผม ทำความสะอาดร่างกายทันที ปฏิบัติทุกครั้ง ร้อยละ 75.67 รองลงมา เสื้อผ้าที่สวมใส่ขณะฉีดพ่นสารเคมี จะแยกซักกับเสื้อผ้าทั่วไปทุกครั้ง ร้อยละ 74.32 และหลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ล้างมือทันทีก่อนดื่มน้ำและรับประทานอาหาร ร้อยละ 66.21 ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของ นัสพงษ์ กลิ่นจำปา และดาวิวรรณ เศรษฐีธรรม (2562) พบว่า เกษตรกรมีพฤติกรรมหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 49.86 มีปฏิบัติพฤติกรรมปฏิบัติทุกครั้งมากเมื่อสารพิษเข้าตาทานรีบล้างตา โดยเปิดเปลือกตาแล้วให้น้ำสะอาด ไหลผ่านนาน 15 นาทีร้อยละ 63.77 รองลงมาปฏิบัติทุกครั้ง ขณะทำงานหากร่างกายเปื้อนสารเคมีต้องรีบล้างน้ำ และฟอกสบู่ให้สะอาดทันทีก่อนที่สารจะซึมเข้าสู่ร่างกาย ร้อยละ 60.87 และปฏิบัติทุกครั้ง ถ้ารู้สึกไม่สบายทานหยุดใช้สารเคมีแล้วรีบไปพบแพทย์ ร้อยละ 59.71 อาจเนื่องมาจากเกษตรกรมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพปลูกผักเป็นเวลานานหลายปี ซึ่งจากการที่มีประสบการณ์ที่ยาวนานเลยทำให้เกิดความตระหนักและไม่ละเลยถึงผลกระทบต่อสุขภาพที่จะตามมา

5.2.3 พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านโพนยาง ตำบลโพนยาง อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ

พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 72.97 รองลงมา ระดับดี ร้อยละ 27.02 ตามลำดับ และขณะที่ทำการฉีดพ่น ระวังไม่ให้ละอองสารเคมีปลิวเข้าหาตัว อาหาร น้ำดื่ม หรือสิ่งของที่อยู่ข้างเคียง ปฏิบัติทุกครั้ง ร้อยละ 79.72 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของมงคล รัชชะ และคณะ (2560) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 38.80 อาจเนื่องมาจากเกษตรกรมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเวลากลางวัน ไม่ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชขณะมีลมแรง ขณะที่ทำการฉีดพ่นระวัง ไม่ให้ละอองสารเคมีปลิวเข้าหาตัว อาหาร น้ำดื่ม และสิ่งของที่อยู่ข้างเคียง รวมถึงเก็บสารเคมีฆ่าแมลงในที่มิดชิด พันมือ เด็ก และห่างจากสัตว์เลี้ยง และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของปรารณา ทัดเทียมพงษ์ และคณะ (2565). พบว่า พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 78.57 ปัจจัยความรู้ด้านการเลือกใช้และการจัดหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

6. สรุปผล

การศึกษาในครั้งนี้ถึงแม้จะพบว่าเกษตรกรพฤติกรรมก่อนและหลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช อยู่อยู่ในระดับต่ำ ปานกลาง ตามลำดับ และพฤติกรรมป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง แต่ยังคงพบว่าเกษตรกรบางส่วนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในการทำงานกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น ก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่ค่อยจะสวมใส่เสื้อแขนยาวและกางเกงขายาวขณะฉีดพ่นสารเคมี และไม่อ่านฉลากคำเตือน วิธีการใช้ และปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในทุกขั้นตอน หลังใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่ค่อยจะตรวจสอบอุปกรณ์เครื่องพ่นสารเคมีฯ หลังการใช้งาน และไม่ทำการฝังกลบภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้หมดแล้ว อีกทั้งยังมีพฤติกรรมป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช คือ นำอุปกรณ์การพ่นสารเคมีฆ่าแมลงเมื่อใช้แล้วไปล้างในบ่อน้ำหรือแหล่งเก็บน้ำต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ และผู้ใช้น้ำตามมา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการปฏิบัติงานกับสารเคมีอย่างถูกต้องเหมาะสม รมณรงค์ให้เกษตรกรทำเกษตรปลอดภัยหรือทำเกษตรอินทรีย์ซึ่งนอกจากจะทำให้ตัวเกษตรกรปลอดภัยแล้วผู้บริโภคที่นิยมรับประทานผักพื้นบ้านก็จะปลอดภัยด้วยเช่นกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะมีการจัดฝึกอบรมความรู้ให้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้ถูกต้องตามหลักวิชาการอย่าง รวมถึงอันตรายหรือผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นแบบเฉียบพลันและแบบเรื้อรัง

7.2 เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับ นำไปใช้ในการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีได้อย่างถูกต้อง รัฐบาลควรมีมาตรการในการเข้ามาควบคุม การนำเข้าของสารเคมีรวมถึงการส่งเสริมในการใช้สารชีวภาพแทนสารเคมีเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อเกษตรกรและสิ่งแวดล้อมต่อไปอย่างยั่งยืน

7.3 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและพฤติกรรมป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักเปรียบเทียบกับเกษตรกรผู้ปลูกพืชชนิดอื่น ในอนาคต

8. เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการเกษตร. (2564). ปริมาณการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทางการเกษตร. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565: เข้าถึงได้จาก <https://nabc-catalog.oae.go.th/organization/doa>.

ทัศนกร อินทจักร สุดารัตน โปไซโร และ สุนทรี ปาไม่งาม. (2563). พฤติกรรมป้องกันตนเองจากอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน, 8(3); 506-515.

ไทยเกษตรศาสตร์. (2565). ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการผลิตและการปลูกผัก. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2565: เข้าถึงได้จาก <http://www.thaikasetsart.com>.

นัสพงษ์ กลิ่นจำปา และดาวิวรรณ์ เศรษฐีธรรม. (2562). พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลป่าไม้งาม อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. วารสารวิชาการ สคร. 9, 25(2); 26-34.

ปรารธนา ทัดเทียมพงษ์, อุมาพร ฉัตรวิโรจน์, วสุนธรา รตนโนภาส. (2566). ความรู้และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว: กรณีศึกษาตำบลคุยบ้านโอง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี, 4(2); 1721-1730.

- มงคล รัชชะ สุรเดช สำราญจิตต์ จุฑามาศ แสนท้าว ศรธรรม สุขตะกั่ว และอนุวัฒน์ อัครศิสุวรรณ. (2560). พฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรบ้านทุ่งนางครวญ ตำบลชะแล อำเภอดงพิกุล จังหวัดกาญจนบุรี. **วารสารการพยาบาล การสาธารณสุขและการศึกษา, 18(2)**; 84-94.
- ศิริกานต์ นากะโทก. (2561). การศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติด้านความเสี่ยงการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของประชาชนเขตเทศบาลตำบลบ้านเหลื่อม อำเภอบ้านเหลื่อม จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 1(2)**; 1-10.
- ศิริวรรณ ศรีน้อยขาว. (2566). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการส่งเสริมพฤติกรรมในการป้องกันการกำจัดศัตรูพืชโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวังยาว อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. **วารสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อมศึกษา, 8(4)**, ตุลาคม - ธันวาคม 2566.
- สุเพ็ญศรี เบ้าทอง อุไรวรรณ อินทร์ม่วง. (2562). พฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่เพาะปลูกมะเขือเทศ บ้านลาดนาเพียง ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 8(25)**; 1-8.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). **สถานการณ์การผลิตหอมแดง จังหวัดศรีสะเกษ**. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2565: เข้าถึงได้จาก <https://www.oae.go.th>.
- สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม. (2560). **อัตราผู้ป่วยจากกลุ่มโรคสารเคมีกำจัดศัตรูพืช**. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2565: เข้าถึงได้จาก <http://envocc.ddc.moph.go.th>.
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านโพนยาง. (2565). **สำมะโนการเกษตร**. ข้อมูลเมื่อวันที่เมื่อ 10 มกราคม 2565.